

Sambandet mellan vårt och själ.

Många av de gamles uttryck vid allvarsamma samtal, kunde blotta en begrepps²förvirring angående själslivet, som på intet sätt kunde förklararas av, eller ur, vår antagna och gällande religion! Det tycktes vara en allmän tro att själen var något okänt, outgrundligt och osynligt som av Gud (eller Gudarne, se nedan) förlänats till varje människa, och som efter uppfylt vår, återvände till ursprung²et (= Gud). Att detta återvändande icke alltid skedd vid själva dödsögonblicket, framgår av följande föreställningsätt som de flesta tycktes hysa! Det berättades om prästerna: Andren i Åsareum. Myrbäck i Östra Bleking. Nyman i Allmundebygd och Rönnebäck i Nyckhult. Att dessa, så de jordfäste ett lik, alltid tittade upp från kyrkans tak för att se efter vårt och dödes själ tog vägen. (Det var icke alla präster förunnat att kunna se detta) Detta förutsätter att själen vistats någonstans i kroppens närhet, till dess jordfästningen försiggick. Då han från kyrktaket gav sig i väg till det rum, dit han kallats, eller förvisats!

Undan vissa omständigheter, t. ex. "fastiga brott" kunde själen lämna kroppen, som sedan levde utan själ. Skräddaren Masse i Årjöd, gick falsk ed en gång vid Hoby, och var sedan själalös. Detta skedde så att medmeniskorna visste om det. Men om någon i hemlighet gjorde ett fastligt brott, och blev själalös, visade detta sig derpå att personen ej hade någon skugga, varken i solljus eller månskin!

Det troddes, att de avlidnes själar, kl: 12 om natten mellan juleafton och juldagen, hade sammankommit å den kyrkogård där de jordats! Men en själ som i otid lämnat kroppen, såsom ovan sagts, betraktades såsom "Villoriftling", och fick därför icke vara med! Kom av en hävande någon meniska in i kyrkan vid själarnes högtid, blev denna meniskas själ omstöcknad! Pampa Johannes från Björna-måla, Åsarums s. u. blev sålunda tokig en gång vid 25 års åldern. Det påstods, att han gått till Mellaryds kyrka en juleaftonsnatt i mening att försvärja sig till Oden = (Oden) för att få pengar. Faktum var att Karlen blev vansinnig en jul, och lefde som ett djur i ett stengryt många år. Han dog för cirka 30 år sen.

4132

Om människans "vård" eller "ände", hade folktron icke på långt när samma föreställning som om själen! Anden var väl i det hela ett mystiskt väsen, men följde människan dag och natt visserligen osynlig för det mesta, men kunde någonsång bli orubbligt synlig. Och ofta genom beröring eller ljud göra sig förnämbar! Auringar. Förbud. Varsel. m. mera. som folk ofta förnumma, tillskrevos Andens eller Vårdens åtgöranden! Genom dessa vilde vården varna människor för något som stundade. Eller något som människan genom vaksamhet och omtänka kunde undvika. Gallmånhet ansågs vården vara liktydig med den "skyddande ängeln". Men någonsång kunde vården vara elak. Om tvorne gifta personer levat som hund och katt, och den ena dog, men snart efter döden hemsokte den levande med slag utspringer eller annat våld nattligt, så sade man icke: Att den dödes kropp gick igen! Ej heller hans själ. Utan det var den dödes vård eller Ande som hämnades. Det berättas om ett tonårsfolk i Skräketeckult (1½ kilom: norr om Svängsta). Att karingen skullat varit alldeles "rasbesatt" mot gubben då han på det sista låg sjuk

Skriv endast på denna sida!

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sis 111

Han lovade henne "varmt väder" såvida han ej på någon makt såu han var död! Åtta dagar efter begravningen kom han kl. 12 om natten in som en skugga i rummet, ryckte upp koringen ur sängen och slog henne i golvet så det sjöng i bestommen. Koringen bad folk vistas hos sig om nätterna. Men likväl fick hon sin ransow många nätter å rad, tills hon sjölv dog. "Si vä va gubbens värd som ville hämnas för att hon varit stygg"! Ungefär lika lyroarv sagner har jag hört berättas oressintals!

En god, upphoffrande Moores värd eller Anve trovris gå omkring efter övren och omsorgsfullt vaka över barnens liv och gurning. Den hade då liksom hustomten ofta sin viloplats i det gamla värdhåvet på gårdsplanen, ifall något sådant fanns. Detta var den "gode värden"! Men en girigbuk som gräpt ner sina pengar, såes väl "sätta en orake att vaktat pengarne efter övren". Men utfrågade man envis om förhållandet, kom det fram att det var den egna värden som i skepnad av en orake vaktade sitt egna gods. Detta var de ondra elaka ^{värdarna} orakearne!

Människor som voro ömt fästade vid varandra, kunde medlet värden
medvaka sig med varandra, medan båda levde. En av mina arbetare
i vars hem jag ofta vistades och som hjälpte sin gamla Mor i mycket
och mycket Och som ofta vistades långt från hemmet, och då icke
alltitt skrev hem om när han kom hem! Modern var dock alltitt
underrättad om när han skulle komma Kvällen förrän han kom
hem hövde hon läsa i ytterörren knäppa till och strax derpå hövde
hans fasta steg i förtum, derpå en knäppning i inre dörrlösen
sen var allting tygt! Detta skedde många gånger och alltitt kvällen
förrän han kom. Gumman berättade detta ofta, och jag kunnat i
alla andra avseenden gått ed på att gumman var sannfärdig
Detta var ett mysterium som jag omöjligt kan förklara! —
Folkets tro om värden var den: Att onda elaka människor gav
upphov till elaka värden Och goda människor till en god "vär".
Främmar som gjorde varandra ohägn under lifstiden, kunde
efter döden ses som Gastar slås vid sina egogränser natt på natt
Och om falska landtmätare hette det att de med jemmor

och stånanden drogo sina kedjor, och de bytt egoma orätt! Det
hettes ju vara gästar Men i folkmedvetandet var gästen och den
dödes värd ett och oetsamma Likaså var värd och anve oetsamma
väsende fastän det gick under twenne namn!

Vården vistades efter den människas örd som den tillhörs, i samma
nejd och denna under lifstiden upphöllt sig. Hur länge har jag
ej kunnat få uppgift om. Men å andra sidan trovres den ej i likhet
med själen: Vara odöblig Vården till den som först beprovs i en ny-
invid kyrkogård blev så kallad "Kyrke-grimmel"! Och denne vakade
sorgfälligt över att intet ohägn skedd med de dödas stof! Om någon
t. ex. lånade något ben från någon grav för vissa mysterier, och ej
på utsatt matt återställa detta, kunde denne vänta sig ett mindre
angenämt besök av Kyrke-grimmeln Det vanliga resultatet blev
att denna menskan blev tokig, eller i bästa fall en obotlig sjukdom

Personer som begått många ogerningar trovres ha varit för
att dö, emedan själen hos en sådan, som var medveten om att
den blev osalig, så länge som möjligt höll sig kvar i kroppen

När någon länge låg och plågades, kunde man få höra uttryck sådana: "Han har ont för att släppa själen, för han vet att han blir fördömd". Has en sådan skulle brinna lys båda sidor om liket varje natt ² andra tills liket kördes iväg till kyrkogården. Och ofta kastades några eldskol efter likfärden. Jag hörde intet bestämt om varför så gjordes. Det tycktes som om själva huset liksom blev renat genom elden eller vad jag nu skall kalla detta för. Några andra sjäspenier har jag ej sett eller hört omtalas, utom att många röva fingo åtskilliga föremål med sig i likkistan. Men detta hör icke till detta ämne.

Jag nämnde härövan något om Guvarne: Det var allmän tro hos allmoget att vi hade tre Guvar istället för tre Guvomsper = soner. Dessutom ansågs Orden såsom "likare än Guvarne" därför att han i vissa fall kunde skaffa pengar till folk som kunde med att förskaffa sig hans bevägenhet och välvilja!